

BINKOŠTNE ZADREGE OB PODELITVI NAGRAD NA TEKMOVANJU IZ LATINŠČINE

Najprej naj povem, da sem prošnjo predsednice Društva za antične in humanistične študije, naj vas danes tu pozdravim v imenu prireditelja, sprejel z velikim veseljem. Vsekakor je lepo pred seboj videti, če si sposodim kar verz bitniškega pesnika Alena Ginsberga, »najboljše ume svoje generacije«; pa ne takšnih, kakršne je gledal on v svojem *Tuljenju* – in bi jih lahko vsak vikend videl tudi v Ljubljani, – »uničene [...], histerične, gole, kako se ob zori vlačijo skozi [...] ulice,« ampak takšne, ki se ukvarjajo z zanimivejšimi rečmi. Profesor Matjaž Babič, ki je teste ocenjeval, je povedal, da so bili ti letos v resnici nenavadno dobri, da po vsem sodeč na nekaterih šolah prihaja do latinske renesanse; upam, da se bo nadaljevala in da ji bo mogoče sledil celo latinski barok.

Najprej mi je padlo na misel, da bi tu govoril o vseh priložnostih, ki se vam z dobrim znanjem latinščine ponujajo. O tem, kako trdno podlago za študij tujih jezikov ste si ustvarili; kako je denimo celo angleščina kakih 50% svojega besedišča dobila od latinščine in kako je ta delež pri romanskih jezikih še toliko večji; kako je latinščina ključ do študija zgodovine, jezikov, medicine, biologije, teologije in prava; kako latinščina učence do

te mere oboroži z učinkovitimi študijskimi navadami in sposobnostjo analize ter povezovanja, da se na primer v ameriškem maturitetnem sistemu latinisti pri splošnem uspehu vsako leto odrežejo bolje od vsake druge skupine. V Sloveniji teh raziskav in statistik še nimamo, ampak drznem si trditi, da položaj ni bistveno drugačen.

Toda danes ne bom govoril o tem. Najprej zato, ker so v bližini dobrih dijakov največkrat tudi dobri profesorji; precej jih vidim tu v dvorani in prepričan sem, da so vam vse to povedali že sami. Pa še druga težava je; kdor preveč dokazuje, nič ne dokaže, *qui nimis probat, nihil probat*. Izkušnja vas najbrž uči, da je smiselno berača, ki hvali svojo malho, vzeti z rezervo, še zlasti, če vam govori z odra. Še več, vsi dobro veste, da obstaja kup zdravnikov, jezikoslovcev, pravnikov, biologov in teologov, ki latinščine ne znajo, pa vseeno ni videti, da bi jih to kaj posebej bolelo.

Kako gre to dvoje skupaj? Na tem mestu bom namesto takšnih in drugačnih papirnatih dokazov rajši povedal zgodbo o dveh živih ljudeh. Pred časom sem bil na neki podiplomski poletni šoli latinščine v Rimu. To šolo vodi oče Reginald Foster, ki sicer dela v papeški pisarni v Vatikanu in vsak dan prevaja v latinščino okrož-

nice in druge cerkvene dokumente. To počne že kakih štirideset let in se zato v latinščini pogovarja bolje kot v svojem maternem jeziku. V Ameriki ima dobesedno kulten status; vsako poletje se pri njem zbere skrajno barvita gruča latinskih profesorjev, od učenih bostonskih katolikov do radovednih pripadnikov najbolj čudaških kalifornijskih subkultur. Poleg privlačnosti latinščine ima pri tem najbrž nekaj opraviti tudi *genius loci* večnega mesta, še več pa verjetno sam Reginald Foster in njegova ne čisto klasična osebnost. Sem sodi tudi to, da ta zelo glasni karmeličan za pouk v svoji šoli, kjer skozi dva poletna meseca preživi po šest zelo intenzivnih ur na dan, noče nobenega plačila in študente kot nekakšen Sokrat poučuje zastonj.

Ampak če se vrnem nazaj k naši temi; ravno o težavnem razmerju med akademsko širino in specializacijo smo se tisto poletje pogovarjali razmeroma veliko. Takrat je Foster povedal za primer nekega svojega študenta, ki mi do danes ne gre iz glave, tako zelo poveden je. Ta študent je pripravljal doktorat iz umetnostne zgodovine na eni najboljših svetovnih univerz, članici *Ivy League*; pravzaprav ga je že napisal in oddal, čakal ga je le še zagovor. V disertaciji se je posvetil poslikavam v eni od rimskih bazilik, pri svetem Pavlu zunaj obzidja, če je kdo natančneje seznanjen z rimsko sakralno arhitekturo; s poletno šolo je torej ubil dve muhi na en mah, pilil je svojo latinščino in se hkrati na kraju samem pripravljal na obrambo svoje teze. Nekega dne sta se tako s profesorjem pogovarjala o tistih poslikavah, kar ga je ta študent

takole mimogrede vprašal: »Saj res, vi ste menih in boste mogoče vedeli; kaj pravzaprav pomeni tisti ptič, ki ga ves čas videvam po teh cerkvenih slikarijah?« Foster ga najprej ni razumel: »Kakšen ptič?« – »Ta ptič, nekakšen golob,« je rekel nadebudni doktorand, »skoraj v vsaki cerkvi je nekje narisane nekakšen golob; to je najbrž neke vrste simbol ali kaj?« Kot rečeno, Foster ne sodi ravno med tercijalce in mu je izrazito vseeno, v kaj verujejo ali ne verujejo njegovi študenti, zanima ga samo njihova latinščina, ampak tu je bil res zaprepaden, bolj iz kulturne kot iz verske občutljivosti. »Kako, neke vrste simbol,« se je zadrhl, »seveda je simbol, za Svetega Duha.« – »Aha,« je rekel tisti umetnostni zgodovinar, »zanimivo.« Malo je še pomolčal, potem pa spet vprašal: »Kaj pa je to, Sveti Duh?« Tu je Foster sklenil, da bo nesrečnega učenjaka prenehal begati. Rekel mu je, naj se ne obremenjuje s temi stvarmi in naj se mirno naprej pripravlja na zagovor svoje teze; na zagovor, ki ga je kasneje tudi uspešno prestal.

Zdaj verjetno že vsi razumete, kaj hočem tukaj povedati. Tisti mladi doktor umetnostne zgodovine, ki ima sicer ime in priimek, je hkrati tudi metafora nekega časa. Nekoliko ionescovsko absurdna, ampak tak je pač čas. Je že tako, da se je danes mogoče z marsičim ukvarjati brez znanja marsičesa drugega in da tudi latinščina ni čisto nespregledljiv pogoj, *condicio sine qua non*, za študijsko in kasnejšo poklicno pot. Ampak vseeno se hkrati najbrž tudi sami sprašujete, ali ni omenjeni raziskovalec s svojo pomanjkljivo predstavo o tistem golobu, ki mu je nepojasnjeno frfotal

po mozaikih, slabo razumel tudi njihove vsebine, čeprav je bil sam verjetno prepričan o nasprotnem; ali si ni zato prihranil vprašanj, ki bi ga pri njegovem iskanju lahko popeljala dlje; in ali niso odgovori, do katerih se je slednjič dokopal, povedali več o piscu teze kot o umetninah, ki se jih je tako pogumno lotil. In ker celo on tega ni počel brez solidne latinščine, se *a fortiori* lahko še vprašate, ali ni trud z marsikaterim od prej naštetih področij brez ustreznega jezikovnega znanja nekaj še bolj jalovega, pa naj k virom po lastni sodbi pristopamo na še tako metodološko izviren način.

Končal bom z mislijo, ki jo je rad ponavljal Josip Plemelj, prvi rektor ljubljanske univerze in eden najboljših slovenskih matematikov. Mimogrede, zanimiv podatek o takratnem svetu in njegovem plátonskem občutku za celoto je dejstvo, da je matematika ob ustanovitvi univerze leta 1919 sodila v sklop študijev na Filozofski fakulteti; ločitev od mize in postelje so ljubljanski humanisti in matematiki izpeljali šele desetletja kasneje. Kot se je za profesorja na Filozofski fakulteti v tistem manj fragmentiranim času spodobilo, je bil Plemelj zelo ponosen na svoj jezikovni čut in je študente rad navajal na jasno in logično izražanje. Posebej mu je šla menda v nos nemarna raba glagolov *potrebu-*

jem in *rabim*, ki sta sinonima samo v zelo ohlapni, pogovorni slovensščini. »*Rabiš* lahko samo nekaj, kar že imaš,« je potrpežljivo ponavljal Plemelj, »če česa nimaš, lahko to kvečjemu *potrebuješ*.« Oboje je povezal v duhovit aforizem: »Inženir, ki matematike ne zna, je nikoli ne potrebuje. Če pa jo zna, jo pogosto rabi.« V tem se skriva antropološka ugotovitev, ki so jo Stari ujeli v samo tri zgoščene besede: *Ignoti nulla cupido*.

Z latinščino je v resnici nekaj podobnega kot z matematiko in z ostalimi svobodnimi umetnostmi enaindvajsetega stoletja; kdor jo zna, se težko izogne njeni nenehni rabi. Kdor pa je ne zna, je po lastnih predstavah običajno tudi potrebuje ne. Vsem vam želim, da bi jo rabili še zelo zelo dolgo, in vas vabim, da skupaj z mano zaploskate tistim, ki so jo na letošnjem tekmovanju rabili na še posebej prepričljiv način. Povedano s frazo iz Plavtovega *Amfitruona*, ki si ga bomo po zaslugi druge skupine ustvarjalnih latinistov in njihove domiselne profesorice Barbare Damjan lahko ogledali danes, – *nunc plaudite!*

Škofijska klasična gimnazija,
13. 5. 2008
David Movrin